

Фиррист (эчтәлек)

МӨКАДДӨМӨ — КЕРЕШ.....3

Мәржанинең гыйльми хезмәтләре.....7

**Габдулла Гыйсмәти Тәсхийфе мосхаф
(Коръәнне бастырыр алдыннан тикшерү)
хезмәтендә Мәржани..... 7**

Мәсахифе шәрифәне (Коръәннәрне) забыт (тикшерү). Әсхабе вә сәләфнең рәсме мосхафка игътинасы (игътибар бирүе). Мәржанигә кадәр мосхафлар (Коръәннәр) Тәсхийхе мосхаф хакында тарихи һәм рәсми сәнәдләр (хәбәрләр).....7

Тәсхийхе мосхаф ту(г)рысында Мәржанинең хезмәтләре вә бу хосустагы (турындагы) бәяннары. Мәржанидән соңгы мосаххилар (Коръәнне тикшерүчеләр).....7

Мәржани хәзрәтләре куйган галәмәтләр.....21

Мосхаф имам, һәм Сәмәркандта мәхфуз (саклана торган) Мосхаф хакында Мәржани вә гайреләр.....22

Сәмәркандта мәхфуз мосхаф хакында рәсми мәгълүмат. Петроград көтепханәсендәге (китапханәсендәге) мосхаф.....27

**Кәшшаф Тәржемани. Мәржанинең мәсәзиле
игътикадия дә (игътикади мәсьәләләрдә)**

тоткан юлы..... 28

Сәләф (әүвәлге тугрылыкны мөселманнар) вә мөтәәххыйрин (соңгы гасырларда яшәгән галимнәрдә) гакаид (игътикат, теология). Гыйльме тәухит (Аллаһыны дәрәс тану белеме) вә кәлям хакында Мәржанинең бәяннары.....33

Аллаһы тәгаләнең сыйфатлары хакында Мәржанинең тәхкыйклары (тикшеренүләре).....36

Хөдүс вә кыдам галәм (галәмнең фанилыгы-мәнге, әүвәлсез булуы хакында) мәсьәләсе. Бо(н)ларның шәргый (шәригәтчә) вә

лугави (лексик) мәгънәләре. Заманнан мөтәгали (вакыт-үтешлелектән, фанилыктан өстен) булган мөжәррадат (затлар). Рух инсаниның (Адәм баласының рухының) әбади (мәнгелек) булуы. Жәннәт жәһәннәм вә әһеленен гадәме фәнасы (бетмәссезлеге). Вәгъдәдә халәф (Аллаһының әжер-сәвап бирү вәгъдәсенә каршылык) илә вәгъидьдә (газап белән кисәтүгә) халәф (каршылык, вәгъдәдә тормау) мәсьәләсе. Хөдүсе галәм (дөньяның фанилыгы) мәсьәләсенен дингә мөнәсәбәте. Хикмәт нокта-и назарыннан (фикер-хикмәт караш ноктасыннан) карау. Мәржанинең игътикады. Нөбүвәт (пәйгамбәрлек) вә могжиза хакында Мәржанинең бәяннары.....52

Халькы Коръән (Коръәннең Аллаһының мәхлугы булуы-булмавы) мәсьәләсе.....54

Фирка-и најияне тәгъйин (Ислам динендә бердәнбер тәмуғ утыннан котылучы төркемне билгеләү) хакындагы сүзләр вә Мәржанинең тәхкыйклары (тикшеренүләре).....57

Тәфзийне әсхап (сәхабаләр арасынан исә өстенләсен аерып алу мәсьәләсе). Әфзалиятьнең (өстенлекнен) мәгънәләре. Мәржанигә тагын итүләр (көферлектә гаепләүләр).....60

Ижмағ (Исламның олы галимнәренен берәр мәсьәлә турысында берәр фикердә үзара килешүләр) мәсьәләсе вә мөнкирләре (инкяр итүчеләре).....64

Тәкфир (көферлектә гаепләү) мәсьәләсе хакында Мәржанинең тәхкыйклары (тикшеренүләре).....66

Фәләсифә (философларга) вә хөкәма-и Исламга (мөселман фикер ияләренә) нәзары (карашы). Шәригәт вә хикмәт (уйлану).....69

**Таһир Ильяс. Мәржанинең фикыйһ (шәригәт белеме)
даирәсендә хезмәтләре..... 72**

Китап (Коръән), Сөннәт, ижтиһат (мөстәкыйль рәвештә, үз белеменә таянып шәригәтгә хөкәмнәр чыгару) вә тәкълит (иярү).....74

Мәзһәптән мәзһәпкә интикаль (күчеп йөрү).....79

Табағатты фокаһа (шәригәт белеме галимнәренен дәрәжәдә буыннары).....80

Кыска кичләрдә гыйша (ястү).....81

Коръәнне тәфсир итү рәвешләре вә мөфәссирләр (тәфсир итүчеләр), һәм тәфсир биррәйинның (үз аңлавынча аңлатуның) мәгънәсе хакында Мәржанинең бәяннары.... Гыйшанын сокуты (ястү нама-

зының өстөн (жилкэдэн) төшүе) хақында(гы) сүзләр, вөжубы (нич-шиксез, һәрхәлдә мәжбүри тиешлеге) хақында дәлилләр.

Гәвәл (курку), Рагаип, Бәраәт намазлары хақында Мәржани- нең баяннары.....	91
Ихтияты зуһр (жомга намазыннан соң өйлә намазын уку-уки- мау мәсьәләсе).....	93
Хөтбәләр: Сөннәткә муафыйк хөтбәләр. Жомга вә никах хөтбәләрендә бидгәтьләр.....	93
Тәшәһһеттә бармак белән ишарә.....	99
Салам: молякәт (очрацу) вақытында һәм намаздагы салам хақында ригаясы тиеш сөннәтләр.....	100
Садәка-и фитыр (Фитыр садәкасы).....	102
Русиядә шәрғий (шәриғәт) казыйлар, мәхәллә имамнарының шәрғий казый булулары.....	103
Һилялә Рамазан (Рамазан аеның күренүе): тәкмил (Рамазан аенда ураза тотылмыйча калган көннәрен ураза тотылмыйча калган көннәрен Рамазан аег артыннан килгән Шәғъбан көннәрендә «түләп» ураза тоту), шөһүдә шәһер (бөтен айлы тоту), ихтиляфе мәталиғь (айның төрлечә күренүе, руэятъ (яңа айны (Рамазан күрү).....	108
Зәбихә (корбан чалу): носараларның (христианнарның) зәбихәсе (чалган корбаннары) вә а(н)ларның никях мәсьәләсе.....	116
Тәхсилә әсма (күркәм исемнәр кушу) хақында Мәржани фикере.....	117
Тәғъйине кыйбла (кыйбланың тарафын билгеләү) хақында хез- мәтләре.....	120
Мәзһәбәндә сәлябәте (мәсләгендә нык торуы).....	121
Г. Глазиз. Мәржанинен голум (ғыйлемнәр), фөнун (фәннәр) вә санаигька (сәнгәт — һөнәрләргә) карашы.....	122
Мәржанинен тарихи хезмәтләре.....	130
Мәржанинен тарих фәненә мөнәсәбәте, тарихи әсәрләре. Тари- хи әсәрләренең мәнбәғләры (чыганаклары).....	134
Мәржани тарихи әсәрләрен ничек язган?.....	144
Мәржанинен ысул вә фәлсәфә-и тарихка даир (тарих ысулла- рына һәм фәлсәфәсенә кагылышлы) фикерләре.....	146
Мәржанинен тарихи хезмәтләренең бәһасы.....	150

Мәржани хақында мәкаләләр

Вә хәтирәләр..... 153

Галимжан хәзрәт Баруди Мәржани хақында ижмалы (гомуми) мәғълүмат.....	154
Мәржани фикеренен баш тәнәббәһе (кисәтүе).....	157
Дәрәс, вә дәрәс бабындагы (бирү мәсьәләсендәге) мәсләге.....	159
Иршады вә ислахы вә кәйфияте нәшере (Белемсез халыкны туры юлга күндерү, реформаторлык эшләре һәм фикерләрен ничек нәшер иткәне турында).....	160
Мәржани хәзрәтләренең язган әсары (әсәрләре).....	161
Әфкяре галиясеннән (югары фикерләреннән) бәғъзеләре (кай- берәуләре).....	164
Ижмалә әхвәлә (эш-хәлләре турында кыскача) вә әхлагы.....	167

Борһанетдин әш-Шәбкәләви мәкаләсе

Мәржани фикеренчә тәрәккыйдан маниғь булдан (комачау-
лаучы) сәбәпләр. Школада мөгаллимлек (укутуы).....

172

Ризәәтдин хәзрәт мәкаләсе

Мөкаддәмә (кереш сүз) Әтрафта (тирә-якта) Мәржани дуслары. «Назура»ның дәрәжәсен «Жаруда» күтәрүе фикердә инкыйлап (авышынуы үзгәртүе). Мелла Жәләл хашиясә. Мәржани илә күрешү. Мәржани өчен шәкертләре хезмәт иттеме? Мәржани хақында төрлө кешедән (Әхмәт хәжи Ахун, Ибраһим Акчурин, Борһан казый, Борһанетдин әл-Мәржани, Хәбибулла әл-Эстәрле, Хәбибәннажжар, Хәсән Акчурин, Халил казый, Хәйрулла ахун, Сөләйман Аитов, Сәмарканд ахун, Садыйк Галәйкәй, Салих бине Габделхаликь, Сафи ахун, Галимжан хәзрәт, Габелхәким әл-Чәләбәви, Габделфәттах хәзрәт, Гыйльман ахун, Мөхәммәтгали әз-Заһир әл-Витри, Минһаж ахун, Муса хажилардан ишеткән сүзләр. Халыкта мөхафәзакәрлек (хи-маялылык). Мослихлар (реформаторлар, булган начар хәлне төзәтергә омтылуучылар) вә а(н)ларның жәсарәте әдәбияләре (әдәбиятта туры сүз әйтүдә батырлыклары) Мәржани гасырындагы галимнәр. «Әл-моктәтыйф» мәжәлләсендә (журналында) Мәржани. Мәржани ха-
қында гақыйда.....

174

Йосыф Акчурин мәкаләсе

Төрөк матбугатында Мәржани. Шиһап хәзрәтне зияратым.
«Мәгълүмат» мәжмугасында (жыентыгында) Мәржани тәржемә-и
хәле (биографиясе). Шималь (Төньяк) төрөкләрендә (төркиләрендә)
Мәржанинең мәукийгы (урыны). Дини тәжәддет (динне янарту).....207

Әхмәтһади Максуди мәкаләсе

Мәржанине тәкъдир (билгеләү, бәяләү). Шәрһый мәсьәләләрдә
(шәригать мәсьәләләрендә) тоткан юлы. Татарлыкны ихтирам итүе.
Бохара ысуле тәгълимне (уқыту ысулларын) интикады (тәнкыйте).
Үз мәдрәсәсендә тәгълим (уқыту). Мәржанинең мәртәбәсе.....216

Буа Нургали хәзрәт мәкаләсе

Мәржани илә мөнәсәбәт, аның хақында игътикат, китаплары
хақында мөхәкәмә (бәхәс).....226

Филһрист (эчтәлек).....232